

Masedonio Fernandes

Muzej romana o Vječitoj

(PRVI DOBAR ROMAN)

Izdavačka kuća ARTO

Ime autora i naslov izvornika:
Macedonio Fernández,
Museo de la novela de la Eterna (primera novela buena)

BIBLIOTEKA **AVANGARDA**
KNJIGA PRVA

Urednik • **Ognjen Savić**

Podgorica 2016.

Masedonio Fernandes

Muzej romana o Večitoj

(PRVI DOBAR ROMAN)

Prevod sa španskog: Silvija Monros Stojaković

Masedonio Fernandes

Muzej romana o Večitoj
(prvi dobar roman)

Onako kako je Adolfo de Objeta
sredio građu i napomene uneo

MUZEJ ROMANA O “VEĆITOJ” I DEVOJČICI BOLA, “DUŠICI-SLATKICI” JEDNE-LJUBAVI-KOJA DOKUČENA NE BI

Sa sve Akademskom smrću na Kрају: predstavljanje u umetnosti, a i u životu, mudre upotrebe Odsustva, što je voljna zameniti zaslđene smrti.

A i sa jednim prethodnim činom Manevra samih likova: to je dokaz poštovanja i jemstva Čitalačkoj publici kojoj se prvi put tako pruža.

POSVETA MOM LIKU VEČITE

Najviši impuls saosećanja bez igde poročnog, zbrkanog ili nezdravog dodatka u činu predanosti i predusretljivosti, zauvek sam spoznao u Večitoj: ništa od onoga što se pamti ili objavljuje ili osvrtom propraćuje; ništa od toga ne krči put ka razumevanju impulsa njenog munjevitog i potpunog Čina samilosti. Najodvažnija rešenost duše jeste altruistički skok ispomoći ili uveseljavanja ili tešenja, uz potpuni i trenutačni impuls kojim se i pokreću koraci Večite.

*U
Pronto Majoru
našao sam uzvišenu hitrinu*

*Bio sam u Večitoj; Biloko vide sebe.
Biloko ni u kome ni u munji sebe vide.*

Stvarnost i Ja, ili prevashodno Ja, Pravo lice (bilo Sveta, ili ga ne bilo), samo se ostvaruju, bivaju, altruističkim momentom samilosti (i miline) bez fuzije, u množini. Nenagonski čin Samilosti, zadržavajući pri tom vispreno razgraničavanje množine, ne brkajući tada Drugog sa Nama, to je svrhovitost Nečega biti, Sveta samog, a to je, opet, samo ono etičko: biti drugi i dalje u činjenju svega ostalog za drugog.

*Najvišem
Licu*

Kadrom da fiksira vreme. Da nadoknadi smrt. Da promeni prošlost.

*I, ukoliko je genijalno kod Da, da ubije
svojim Ne,
svojim zaboravom,
svojom komikacijom,
sopstvenim posramljivanjem*

*No, vazda skrhani prošlošću – kojoj se otkaz ne može dati, a
od koje razvezivanja nema – eto opet neka kikica i od nas.*

ONO ŠTO SE RAĐA I ONO ŠTO UMIRE

Danas na uvid javnosti napokon iznosimo poslednji rđav i prvi dobar roman.⁽¹⁾ Koji će biti bolji? Kako se čitalac ne bi opredelio prema svom omiljenom žanru tako što će da odbaci onaj drugi roman, naložili smo da prodaja bude nedeljiva; kad već nismo uspeli da ustanovimo obavezno čitanje oba romana, ostaje nam barem uteha da smo smislili neopozivu kupovinu onog romana koji se ne želi kupiti jer ide u paketu sa romanom koji se želi čitati: biće to Obavezna lektira Poslednjeg rđavog ili prvog dobrog romana, već prema Čitačevom nahodenju. Ono što mu nipošto ne treba dopustiti, kako ne bismo do kraja bili izloženi ruglu, jeste da ih oba smatrajednakodobrim pa da nam još i čestita zbog tako potpunog pogotka.

Rđav roman zaslužuje svaku pohvalu, evo i moje. Tako neće moći da se kaže da ne umem da radim loše stvari; da, pošto mi je talenat ograničen, ne mogu da domašim jedan od dva roda romana, rod rđavog romana; istog časa pokazujem svoje sposobnosti u punom sjaju. Istini za volju, dešavalo se i da budem u opasnosti da pobrakam ono loše što sam mislio u vezi sa *Adrijanom Buenos Ajres* sa onim dobrim što nikako do kraja da mi sine u vezi sa *Romanom o Večitoj*, ali dovoljno će biti da čitalac saraduje i da ih razbrka. Ponekad bih se zaprepastio, kao kad vetrar raznese stranice rukopisa, pošto svakako znate da sam dnevno pisao po jednu stranicu za svaki roman, a onda ne bih

^[1] Tako se već najavljuje u *Spisima Tekpristiglog i Nastavku ništavila* (1944). Kao što je rečeno u Napomeni *Adrijane Buenos Ajres*, njegovim objavlјivanjem biva vaspostavljen prvobitni plan, jer iako prodaja u paketu nije postala obavezna, izlazak iz štampe je praktično usledio istovremeno. Prim. izvornog izdavača.

znao koja stranica gde pripada, i tu mi ni paginacija nije bila od pomoći, jer je u oba slučaja bila istovetna, a isti je bio i kvalitet misli, kao i vrsta hartije, uostalom, kao i samo mastilo, jer se odista bejah potrudio da budem jednako pametan i u jednom i u drugom kako moji blizanci ne bi bili surevnjivi između sebe. Samo ja znam koliko sam se namučio kad god ne bih znao da li jedna blistava stranica pripada poslednjem rđavom ili prvom dobrom romanu!

Neka čitalac uzme u obzir moj nespokoj i neka se uzda u moje obećanje vezano za naredni rđavodobar roman i za prvipošlednji u svom rodu, u kojem će se uspostaviti savezništvo između najboljeg od onog lošeg iz *Adrijane Buenos Ajres* sa najboljim od dobrog iz *Romana o Vecitoj*, i kojim ću obuhvatiti iskustvo stečeno u nastojanju da sebi dokažem da dobro jeste loše, i obratno, jer mi je to bilo neophodno da zaokružim poglavljje jednog ili drugog...

PREDGOVOR VEČITOJ

Sve je napisano, sve je rečeno, sve je učinjeno, ču Bog kako mu govore a da još ne beše stvorio svet, još ništa ne beše uradio. I to su mi već rekli, odgovori po svoj prilici iz starog raspolučenog Ništavila. Te poče.

Muzičku frazu jedne narodne pesme otpjevala mi je neka Rumunka a potom sam naišao na nju deset puta u različitim delima različitih autora tokom poslednjih četiristotinak godina. Nesumnjivo je da stvari ne počinju, ili barem ne onda kada bivaju izumljene. Ili je izumljeni svet već drevan.

PERSPEKTIVA

Nema ništa gore od brljotine, ukoliko se ona ne desi kao ovlašno savršenstvo svečanog karaktera. Ovo će biti prvenstveno brljava knjiga, što će reći knjiga maksimalne neuvidičavnosti prema čitaocu, ne računajući još veću neuvidičavnost, tako već rabljenu: ono kad je knjiga isprazna a besprekorna.

Dao sam sve od sebe kako se u krpljenju mnogobrojnih deonica moje romaneske proze, koja sobom povlači neumorne zakrpe naknadnih iščitavanja, ne bi šavovi primećivali; a mogu da se pohvalim i time da ih niko ne bi inače primetio jer, ako je neka knjiga iziskivala napor, a to je onda ova, premda ja inače smatram da je svaka umetnost i te kako naporan rad.

Ali isto tako znam da me kompenzaciono očekuje izuzetno lična besmrtnost: pored knjižarskih izloga će proći čitavi nastajci čitalaca, a niko da kupi moj roman.

To će biti roman koji je najviše puta silovito bacan na pod, a koji će isto toliko puta sa poda biti i halapljivo podizan. Koji bi drugi autor mogao da se podiči nečim takvim?

Roman čije su pripovedačke nedoslednosti prišivene *poprečnim presecima* što u svakom trenutku pokazuju šta rade svi njegovi likovi.

Roman koji razdražuje već prilikom prvog pokušaja, već prvim čitanjem; roman koji će svojim obećanjima i sistematskim nedovršenostima i nespojivostima, roman koji će čitaoca odista razdražiti kao nijedan raniji roman a koji će, međutim, jednak izjaloviti odsjaj bekstva kroz čitanje jer će u čitanju čitaoca prouzrokovati pravi čitatres, tesno ga pove-

zuzući sa sopstvenom sudbinom, a prijatelji će u tome biti i te kako poželjni.

Sve u svemu, tri dana sam bio besan povodom završne organizacije i revizije nereda ovog romana; sva sreća, koristim veštačku šaku, a sklonio sam sve one polovne, čim sam počeo da ga smišljam; otprilike hiljadu stranica su sadržavale sve beleške, pored hiljadu puta jedno tuce sveščica i blokčića i rasutih listova; sve sam to odložio u jednom kutku svoje odaje i bacao se na pod tri dana uzastopce čim bih ustao iz kreveta: besneo sam i plakao, vrištao nekih sto puta: Poslednji put pišem radi objavljivanja.

Da me je Večita samo videla, ajoj, prsla bi u takav smeh da bi se mogla još i razboleti jer nije dobro smejati se kad čovek ne želi da se smeje, a to je njen smeh pred Zanovetanjem. Nikad Zanovetanje nije shvatilo to stvorenje koje vazda dovodi do očajanja! Mada ga ja izuzetno cenim, i to de mere da je ono za mene posebno, te sam mu čak kupio skupocenu i raskošno ukrašenu muštkulu od vinagrola, supstance za koju sam naložio da je otkriju i dovedu do čvrstog stanja upravo radi primene u muštklama iz kojih će se pušiti zanovetanja. Crta koja kod Večite podiže Osmejak do smrtonosnog ključanja jeste ono najtipičnije gundjanje među muškarcima. „Batrganje po patosu!”, uzvikuje Smešak, ali nikako da savlada to nadošlo komešanje. Jedan koji se tako praćakao umalo da umre, gušeći se od plahovitosti a zbog umetnosti i strpljenja, kojima tokom poduzeć telefonskog razgovora nakon Smehinog poziva napokon otpočinje razgovor slatkim rečima olakšanja i saučešća, jer taj biva tako odveden do poslednjeg očajavanja pred smešnim, osećajući uz to da je upao u primetno preterivanje sa tim nogatanjem po podu.

Misterija Večite koju samo ja znam jeste u tome što ona nalazi više dobrote u osećanju muškarca nego u duši žene, pa bi

htela da ispravi taj nedostatak u muškarčevoj naravi. Dve su, dakle, Misterije Večite: genijalna je u predaji svakoj tuđoj sreći; genijalna je u uočavanju Smešnog sve dok se od toga i ona i drugi ne razbole, i to usled sopstvenog Smeha. Zbog toga, ona je Misterija koju nikad i nisam spoznao.

Potom:

Sav bol ljudskog, ne precizirajući da li su se otac i sin zljubili u istu, pri čemu ni brat ni sestra ne moraju nužno da se žele, bez rodbinskih veza, znači, ili kakvih odstupanja, slepila ili ludila, stvarajući tako Tragediju, i

Sva sreća ljudskog bez venčanja milionera i radnice, bez potrebe da žena bude ružna a muž slep da bi brak uspeo; bez nadmoći i slave, tek samo zbog izvesnosti Strasti.

PREDGOVOR MOM AUTORSKOM LICU

Najveća opasnost kojoj se čovek izlaže objavljajući u tim nekim godinama leži u tome da nam se godine i ne znaju: meni je sedamdeset i tri, i nadam se da će me to poštovati onih ubitačnih ocena: „S obzirom na to da je ovo prvi dobar roman, i nije tako loš; a s obzirom na to da je autorov prvenac, predviđamo mu svetu budućnost ukoliko bude istražao u čvrstoj volji i disciplini svojih estetskih novotarija. Bilo kako bilo, očekujemo njegova buduća dela kako bismo doneli svoj konačan sud.” Pri takvom odlaganju, ostajem bez naslednika. Nije u svakoj dobi priyatno ako nam kritičar udeli odlaganje suda koje sleduje početnicima pa da nam još izrazi svoje nade u vezi sa našom sutrašnjicom.

Osim toga, ja sam bio zamislio da se ovaj roman objavi dva deset i dve godine pošto bude utvrđeno da su potpuno iscrpljene zemaljske zalihe nafte, jer mi je jedna gatara zajemčila da je u provođenju sveta odlučeno da u isto vreme ponestanu i zalihe čitaočevog zevanja kojima se danas još raspolaže. Ali se Svetska korporacija čitalaca zarekla da će se svetići izvesnom piscu tako što će mu nameniti – njemu, koji je najavio svoje naredno delo – sve viškove koje je imala za moju jednako najavljenu knjigu. Pa sad vi vidite kako se piše piscima! Ko se neće veselo otisnuti u objavljivanje uz ovakvo jemstvo kakvo do sada nikome nije bilo dato?

Takođe, oh, da, takođe mi je simpatičan, otkad sam Pisac, onaj gospodin što reče: „Pročitao sam sve knjige.” Računam i te kako na njega pošto mi je inače tužnjikav onaj epitaf iz dnevnog lista “La Rasona”: „O nemogućnosti da se pročita sve napisano”. Hitam da moja knjiga ugleda svetlost dana pre nego što počne ova neugodna nemogućnost.

USPUT PUTUJUĆI

Čuveni roman u štampi toliko je puta bio najavljujan, da se sada, kada napokon samo što nije izšao, autoru više ne igra na kartu tog najavljujanja, čuvenja ili izlaženja.

Ionako niko ne umire u tom romanu – iako je on smrtonosan – jer je autor shvatio da, budući da su likovi ljudi od mašte, svi zajedno stradaju po završetku pripovesti: lako ih je istrebiti. Posao njihovog istrebljivanja inače je nepotreban iako ga se autori orno poduhvataju, pa i po cenu previda i ponovnih smrti pojedinih likova, kao i neretkih ponavljanja svakakvih smaknuća i vaskrsenja, ili kao kada, usput da se kaže, na kraju mise crkvenjak gasi svetla kako ne bi ribu u krstionici ostavio bez vode a lik bez romana.

Štaviše, duboko sam uveren da niko živ nije pristupio naraciji, jer likovi sa fiziologijom, osim što su prilično opterećeni umorom i kojekakvim probavnim tegobama – usled čega se ne vidi kako se glavni junaci razboljevaju te odlaze na lečenje, nego samo vidimo kako izvode razboljevanje kao deo svoje uloge te tako nastavljaju da aktivno glume bolesnike i samrtnike – spadaju u realističku estetiku, a naša estetika je kudikamo inventivnija.

Delo mašte koje ne zna za događaje – pri opasnosti da meki ili pak tvrdi povez pukne – a k tome tako zbrzani da su počeli da se odvijaju još od naslova, kako bi mogli da stanu i da imaju vremena još i kod rikne: to je možda ono kad čitalac okasni ako stigne posle prednje klapne.

Roman u kojem se sve zna ili je barem puno toga ispitano kako nijedan lik ne bi morao javnosti da prizna da ne zna šta mu se događa, da ni autor to ne zna, te da ga drži u neznanju usled nedostatka poverenja: taj i takav roman. Naše junake nećemo videti kako uzvikuju: Pobogu, šta je sad ovo? Šta ja da pomislim?

Šta uopšte sada da radim? Kad će već jednom kraj ovom mučenju? Čitalac ne zna šta da odgovori; i sam izmučen, nikako da pogodi; samo prima k znanju.

A to je ono što se neminovno dešava autorima:

- 1) Koji svoj roman nisu dovoljno najavili.*
- 2) Koji ne umiju da slože ono „neizrecivo” u „neopisivoj” rečenici.*
- 3) Koji i dalje veruju da su sonatama, slikama, pesmama i romanima potrebni naslovi.*

Roman u kojem Nemogućnost, kako situacija tako i karaktera – što predstavlja merilo za klasifikovanje nečega kao umetničkog ostvarenja bez komplikacija u pogledu Istorije ili pak Fiziologije – toliko je pazio na sebe da niko, nijedan poznavalac svakodnevnih nemogućnosti, niko kome su one bliske, neće moći da opovrgne nesustalu maštovitost našeg kazivanja tvrdeći da su mu događaji ili likovi tu preko puta ili odmah iza ugla.

Bolje bi bilo da smo zgotovili „roman koji je izašao na ulicu”, kao što sam i predlagao prijateljima umetnicima. Tada bismo se sa svakakvim nemogućnostima već po gradu sudarali na svakom koraku, onako usput.

Čitalačka publika bi posmatrala naše „umetničke fronce” i druge odlomke umetnosti, sve te scene koje se odvijaju na ulici pa se izmešaju sa „Fronclama života” na pločniku, po ulazima u zgrade i po bezbrojnim barovima, i poverovala bi da je videla „život”; publika bi sanjarila u korak sa romanom, ali iz suprotног pravca: za roman, bdenje je njegova maštarija; njegovo sajnjanje je spoljašnje izvršenje njegovih scena. Ali bi nam za to bila potrebna drugačija teorija pored ove koju zastupamo u vezi sa Nemogućnošću kao merilom Umetnosti.

Roman čije je postojanje bilo, dakle, romaneskne prirode usled tolikih najava, obećanja i odustanja od njega, ali koji će tu prirodu podeliti sa romanesknim čitaocem ukoliko ga ovaj čita-

lac bude razumeo. Takav će se čitalac proslaviti kao fantastičan čitalac. Biće veoma čitan među svim čitalačkim publikama, taj moj čitalac.

AUTOR TAKOĐE ZBORI

Ponekada se zabrinuto pitam kako bi mogao da bude podložan zaboravu ovako uzvišen i težak roman – sada za čitaoca, pre toga za mene – ako će u njemu biti i jedan isprepadi General koji, oklevajući po neosvetljenom stepeništu podzemne železnice kod Kuće romana a vođen Večitom, svojim damarima Večitu navodi na to da mu kaže: „Halo, generale, uhvatite se za moju suknju i samo napred, slobodno, ta neću vas ja skrenuti sa pravog puta.”

Takođe će moći da se pročita kako se jednog dana bez vetra u Buenos Ajresu desilo da Večita po celom gradu pošalje raznosača s rukom u gipsu i oduzetom šakom stešnjrenom među zgrčenim prstima sa upaljenom svećom dok nije i ostale prste progoreo, jer se niko nije udostojio duvanja u tu svećicu, a sam raznosač nije imao daha za tako nešto jer je on bio lik tekućeg romana te je bio već iznemogao od „napora” koji od njega kao takvog neodložno zahtevaju dostojanstvo a i čast pojavljivanja u jednom tako nesporno uzvišenom romanu. Pretvoren u herojski pepeo raznosač ostade u zakloprenom medaljonu, ali ne zato što ne bi Portenjac – žitelj Buenos Ajresa, te velike luke, *puerto* i ovako i onako: ne zato što ne bi *porteño*, tj. Portenjac: ne zato što ne bi on bio najdobroćudniji i saosećanjem najprijemčiviji čovek, nego zato što – kako univerzitetski profesor, tako i književnik, novinar, političar; kapitalisti, komunisti, nove i tradicionalne vere, uostalom kao i penicilističari – Portenjca svi redom inače smatraju prepunim pustih snova a veoma manjkavim u pogledu smisla za stvarnost i suštinske iskrenosti, tako da će napsletku svi skupa još i u raznosaču posumnjati! Posumnjali su čak i u Večitu! A najdirljivijem ikada raznosaču uskratili su ma i najmanji dašak večnosti barem kao prvu pomoć!

Isto tako će se saznati da sam oživeo nepostojanje Jednoljubva⁽²⁾, kao što je Potomstvo oživelo znamenita nepostojanja onih silnih autora, ni iz čega stvorenih, a tako oduvek i vazda za slavu stvorenih. Još jedno nepostojanje koje je oživljeno putem opera, romana i pesama jeste neuzvraćena ljubav, što se u stvarnosti nikada ne dešava (ako je prava ljubav). Bezbroj nepostojećih stvari je izumljeno, a tu je i čitav jedan svet nepostojanja (podvest, dužnost, kinestezija, mnoštvo bogova niza vera); neka meni bude dozvoljeno da se u svom romanu držim samo jednog nepostojanja, a to je Ne-postojeći-gospodin; time se umetničko delo podaruje neophodnim likom kako bi ostali ostvarili svoje postojanje; jedini ne-postojeći lik kontrastno funkcioniše tako što vitalizuje ostale.

A Jednoljubve prihvata, dok to bude trajalo, da našem romanu stavi na raspolaganje ukupnost svog ne-postojanja, ne strepeći da ga time dovodi u opasnost pristupajući „biću umetnosti“; ionako mu je do toga manje stalo nego do ne-postojanja, iako njemu pak prepostavlja „altruizpostojanje“: postojanje u drugima, tj. ljubav; jedino se ne bi usudio da živi tek radi življenja ili sa rođendanim jednog ubogog postojanja, takozvana dugovečnost.

Uz tako izdašne elemente naumio sam da sačinim prvi „roman“, ne na dan kada se bude pojavio, ujutro, jer tada svi imaju svoj časak prvine; suviše sam se dugo zadržao u Književnosti;

⁽²⁾ Na *Spisku nove američke poezije* (1926) navodi se „Pozdravno slovo Jednoljubva Ne-postojećem-gospodinu – Roman o našoj sveopštoj nadri“, uvršćeno pod „Razno“ (sveska VII). Jednoljubve se iznova pojavljuje u delu „Nisu sve Otvorene oči Java“, čiji podnaslov upravo glasi „Sređeni spisi koje za sobom ostavi romaneskni lik što ga stvorise umetnost i Jednoljubve, Ne-postojeći-gospodin, istraživač njegovog nadanja“; u „Rešenju“ i „Zaključku“ pomenuti lik konkretizuje svoju metafizičku doktrinu, a ona se može dovesti u korelaciju sa doktrinom ovog romana. Prim. izvornog izdavača.

valja mi poraniti, zbog nečega se okasnelom valjda i žuri: zato da stigne kamo neće biti kasno a ja sam uvideo da nije kasno u rodu „roman”: njega će otpočeti neplatiša, onaj ko kasni barem sa uplatama. Da ponovim: naumio sam da sačinim prvi nepatvoreni umetnički roman. A takođe i poslednji među protoromanima: moj roman učiniće poslednjim onaj roman koji mu inače prethodi, jer se više neće insistirati na njemu ni pod razno.

Za sve to mislim, u svojstvu Autora, da sam stekao uslov pošto sam usavršio sledeće specijalnosti u romanopisanju:

Roman koji Počinje.

Onemogućeni Roman (usled poroka inhibicije u povraćaju).

Roman koji je izašao na Ulicu, sa svim svojim likovima, i to radi ostvarivanja samog sebe.

Roman-Predgovor, čija se povest izvodi krišom od čitaoca a preko množine predgovora.

Roman koji pišu njegovi Likovi.

Nemušti Roman, koji grdno vreme provodi ubijajući sve li-kove ponaosob, kao da nije poznato da pisana bića umiru sva zajedno na Kraju čitanja.

Roman u Stanjima.

Poslednji rđav roman – Prvi dobar roman – Obavezni roman.

KRITIČARIMA

Samoubistvo je proslavilo pokojeg osrednjeg pisca; pre njegovog izvršenja može se ipak pričekati na drugo izdanje jer ono deluje veoma umirujuće; samoubistvo neka sačeka da bude u pravu. Ali još više mera opreza sam preduzeo protiv pravog samoubistva, a to je kad se živi nakon neuspela. Ispravljanje je gotovo ceo Uspeh, to je ono što stvara genijalce. Ispraviti, ispraviti, to je još jedna velika Moć; tako, ovaj roman, otpočet u tridesetoj godini, nastavljen u pedesetoj i u sedamdeset i trećoj, napokon dobija ono vrhunsko: osobu Dobrog ukusa kao trećeg autora i ispravke koje proizilaze iz delovanja njih trojice. Konačno ću biti autor i jednog pisma kritičarima, „pisma komesaru”, samo da i dalje poživim: samoubistvo se ne dâ ispraviti.

PISMO KRITIČARIMA

Onaj sam jedini koji vas je razumeo, prvi koji je prigrlio vašu suštinsku definiciju: vi ste večiti čekači na Savršenstvo koje svakodnevica svodi na one što će uvrh glave pohvaliti povez knjige jer dakako nije vam lako da se jedan za drugim, iz dana u dan, ne osećate prikraćenim u odnosu na pesmu, na roman, na knjigu; vi ste jedini koji volite i poimate Savršenstvo; pisci nemaju veze s tim, a tek štampari kojekakvih skica, ishitrenih pisanija, knjiga lutanja; Savršenstvo će se jednoga dana možda i naći u nekoj knjizi, onako kako ste osnovano to čekali i pojmili: do sada Savršenstvo se milošću i moralnom voljom ukazalo samo nekolicini žena i muškaraca koje smo svi nekada upoznali a koji nikada neće doseći ni istorijsko ni svakodnevno priznanje.

Ali u redu je to što čekate, uveren sam da ćete onog dana kada se pojavi Knjiga vi jednodušno zapljeskati ispunjeni ogromnom zahvalnošću.

Pisci, mi koji nismo do kraja razumeli da je trebalo na vreme da se pridržavamo stavova kritičara znajući kako iscrpljuje izgradnja knjige u striktnosti umetnosti i kako je minimalna mogućnost da pogodimo, ne samo da patimo, nego venemo jer ne pravimo Knjigu, a dok čekamo da je napravimo gubimo nadu da ćemo na nju naći makar u pokušajima drugih.

Nisam pronašao valjanu primenu sopstvene umetničke teorije. Moj roman je promašen, ali voleo bih da mi se prizna da sam prvi koji je pokušao da upotrebi čudesni instrument potresa svesnosti kakav romaneskni lik i jeste u svojoj pravoj delotvornosti i vrlini: to je potpuni potres čitaočeve svesti, ne ono kad se svest prizemno bavi nekom određenom, prolaznom, sporednom temom, pri čemu uz sve ovo i još nekim mislima u glavi, ja čak postavljam, tako da kažem, i njihova uobličenja u ukupnoj

knjizi, približavajući možda i više to Savršenstvo na koje čekate, jedno strogo učenje spisateljske umetnosti, nudeći još i mogućnost utvrđivanja uzora.

Ako grešim, neću biti ni prvi ni poslednji. Slobodno budite krajnje strogi prema meni.

Potpuno razumem da će vas moje delo ostaviti u isčekivanju Savršenstva, možda čak i izraženijem. Ako bude još izraženije, moja knjiga je vredela.

Onaj sam neki koji je dokučio da znate šta nije Savršenstvo.

M. F.

PREDSTAVLJANJE ZA VEČITU

Oklevanje.

Poput ovih zimskih dana nevremena i sunca, koji se treperavaju povremeno gase i od sveta čine prizor iskrivitelja Neodlučnosti, imao sam i ja neke svoje nedoumice nakon što sam upoznao Večitu, kada sam između nje, Umetnosti i Misterije oklevao, dok sam iz takve pomračine i ništavnosti tek stizao. Potpuno razgubljen, od tada živim u pronalasku.

Kad god bih stekao veru u sebe, samo je njena bila bezuslovna.

I samo zato što ona želi još jednom da se nasmeši svojoj ljubavi izvan te ljubavi, iz Umetnosti, ja pišem ovu knjigu koja nam inače nije potrebna.

Uopšte nije teško da ona bude nebitna jer sam je odavno napisao, kada sam ipak već bio uveden u skepticizam, ne u odnosu na Umetnost, već u odnosu na izglede da Umetnost čuva za nas još neku pouku.

Olujna ptica sejati neće, ljubav našu ne može da preseče.

Ali ona senka Kraja, ona od skrivanja raja...

Kada nas prekrije mi bivamo smanjeni, skupljamo tada i svoje prilike i svoju odeću, da ih sklonimo dok smo užasom opkoljeni, nećemo tu senku preteći.

Onoliko koliko su njene oči tužne, toliko se moje biće uzvisuje, moje biće čekanja. Onda časak prođe. Ali jednom, a to ću i učiniti, treba tu senku razvejati, nema njoj više vraćanja.

Još u to ne veruješ. Ni ja te nisam dokučivao. Koliko si nemoguća. Nemogućnost Odgovora smrti, a ja ga imam. Sve-ljubav koja jesi: sve-znalca kojeg sam sobom dovodio.

Tebi, postojala ili ne, tebi ovo delo posvećujem: ti si makar stvarnost moga duha, ti večita Lepoto.

DOM NEPOSTOJANJA

Stvaranje doma bila je želja koja me je podstakla na gradnju sopstvenog romana, želja da on bude dom za ne-postojanje, za ono ne-postojanje u kojem mora da bude Jednoljubve, Ne-postojeći-gospodin, kako bi bio delotvoran, stvaran u svom čekanju, smeštajući ga u neku oblast ili obitavalište dostoјno istačanosti njegovog bića i izvrsnosti njegove težnje da bude negde pronađen, negde u mom romanu dok čeka, a po povratku od smrti svoje voljene, koju je nazivao Lepomsmrću, što će reći da se posle smrti prolepšala svojim osmehom u času umiranja, umirući pri tom u Divotnosti: one sačinjene samo od razdvojenosti, skrivanja i smrti, koja nedri svu lepotu Stvarnosti: one koja razdvaja ljubavnike, jer druge smrti i nema, ne umire se za sebe niti smrti ima za onoga koji ne voli; i nema lepote koja ne potiče od smrti niti smrti koja ne potiče od ljubavi, jer ona je u osnovi cele egzaltacije Idila-Tragedije, budući da je idila egzaltirana usled straha od smrti, a da je tragedija nastala u najdubljem bolu porušene idile.⁽³⁾ Ono što od smrti drugog ima za drugog.

To znači da moj roman obuhvata i ono sveto, obuhvata općinjenost time da se bude tamo Gde će se čila spustiti Voljena u povratku od jedne smrti koja nije bila iznad nje, kojoj Ona nije bila neophodna da bi se pročistila, već samo da ljubav onespo-koji, pa će se zato čila vratiti iz smrti, ne vaskrsла, nego ponovno rođena, nasmejana kao što je i otišla, sa svega jednim juče na- kon godina svog odsustva.⁽⁴⁾

⁽³⁾ Idilijska-tragedija, pod Razno, pored još nekih naznaka u ovom romanu. Prim. prvočitnog izdavača.

⁽⁴⁾ Njoj“, pomenutoj ili nagoveštenoj u više deonica a koja potom biva okarakterisana kao „lik sa bićem bivanja iščekivanim“, biće da je M.F. na-

Pčele otkucaja Života spuštiće se na novi osmeh povratnice kao što su to isto učinile na njenom osmehu odlaska i tada će ustanoviti da su oba osmeha sveža i spojena jednim sveprisutnim vremenom, jednim vremenom koje uvenuti ne može čak ni dejstvom izjedajućeg daha.

Čisto i složno bilo je i čekanje Jednoljubva, čije je nepostojanje zapravo ono najčistije što smrt može da izvede “među sebi ravnima”, pa da se iznova venča s njome kao da je već spoznao smrt bez zbrke i bez ljage.

meravao da posveti jednu knjigu, kao što proizilazi iz pisma napisanog 1932. Ramonu Gomesu de la Serni (*Prepiska*), u kojem kaže: „*Roman o Večitoj* i moja metafizička *Ona* (teorija o Večnosti Pojave, Osećajnosti i Pamćenju)“, kao i sa početka ove nevezane stranice:

„Objašnjenje: Pošto sam mladost proživeo među pesnicima, misliocima, muzičarima, državnicima, nije me obuzela ali ni odbila sklonost ka privlačenju pažnje javnosti i ostavljanja traga u njoj. Prvi put, već među senkama i ostacima takozvanog života, javlja mi se poriv za objavljivanjem i ovekovečivanjem jedne osobe i jednog događaja, što mi se posle neće ponovo dogoditi. Zato ulazim da bih izašao iz sveta profesionalaca iskazivanja osećanja i misli, bez ikakvog umišljavanja, uostalom ne posedujem, niti zbog toga želim, veština i silinu profesije; pre tražim oproštaj i pomoći kako bi se ispunila moja želja da se ime donekle proslavi (želja na koju će Ona gledati sa negodovanjem dok će mene sažaljevati), a prvenstveno zato da pridobijem blagonaklonost i razborito mišljenje te osobe, njene naravi i njenog ustrojstva.“ Prim. izvornog izdavača.

MI SMO JEDNO BEZGRANIČNO
SNEVANJE I SAMO SNEVANJE.
STOGA NE MOŽEMO DA IMAMO
PREDSTAVU
O TOME ŠTA BI MOGLO DA BUDE
NE-SNEVANJE

Sve što jeste i što postoji jedno je osećanje i to je ono što je svako od nas oduvek i stalno bio. Kako bi inače jedan osećaj, jedna osećajnost, stekla predstavu o tome šta može da bude jedno ne-osećanje, jedno vreme bez događaja, ako samo ima, ako samo postoji to što se događa, naše stanje u našoj osećajnosti? Naša večnost, jedno beskrajno snevanje ravno sadašnjosti jeste više nego izvesno.

Ali neko će mi već reći da ima snova koji se završavaju, koji postaju tako pobunjeni da ih više nikad povratiti ne možemo: ima ih i koji se skrivaju, ta skrivanja od kojih su možda i sazdani, ali koje više nikad nećemo videti niti prepoznati.

Ta skrivanja postoje samo zarad jednog oklevajućeg Snevanja: neki snovi zahtevaju povratak punini naše duše, jedne duše u izobilju, jedne izvesnosti bez zatamnjenja u našoj rešenosti da ih snivamo.

Ko će znati u ovoj slabosti snivanja koliko smo puta otpustili sanjarenja koja se opet vraćaju, koliko smo malodušni bili, kako smo sve odbili punu i celovitu posetu u koju nam je došao neko ko se Vraća iz Skrivanja!⁽⁵⁾

⁽⁵⁾ V. „Veličanstvo“, pod „Razno“.

ČITAOCIMA KOJI BI PATILI KADA NE BI ZNALI O ČEMU PRIČA ROMAN

(Gde se primećuje kako su i čitaoci na preskok jednako potpuni čitaoci. A isto tako, kada se dešava kao ovde da se prvi put predstavi književnost na preskok, da moraju da čitaju bez prekida ako su obazrivi i žele da i dalje budu čitaoci na preskok. Uporedo s tim, autor sa iznenađenjem otkriva da mu se, makar i sam bio književnik na preskok, kao i svima drugima sviđa da ga čitaju bez prekida, i da bi u to ubedio čitaoca, pronašao je taj sjajan argument da oni naponosletku čitaju sve i da je izlišno preskakati i čupati knjižni blok iz korica, jer će mu biti krivo ako bude čuo: „Jeste, čitao sam ga, doduše na preskok, ali roman je odličan, mada tu i tamo nepovezan, dosta toga je u njemu ostalo nedorečeno.”)

Ne tražim od tebe, čitaoče na preskok – koji nećeš da priznaš da čitaš sve do kraja i da nećeš preskočiti moj roman, čime će paginacija tebi izlišna izlišno za tebe i proraditi, jer se iz dela u kojem će čitalac biti napokon pročitan, dakle u *Biografiji čitaoca*, zna da će biti rečeno, doduše zbunjujuće, šta se preskočenom desilo sa knjigom jednog ujarčenog, koji je upao u jarak i tamo jadničak ostao tako da nije bilo druge nego da se njegova knjiga pročita i to bez prekida kako bi se nepovezanim održalo takvo čitanje, pošto je delo i pre toga preskakivalo – da mi oprostiš na tome što ti iznosim jednu nepovezanu knjigu koja je, kao takva, prekid za tebe, a ti isprekidan i sam, a tako ti je nelagodno još i zbog mojih predgovora u kojima autor na preskok tebe tera čak i da se pojaviš i da isprepadan sanjaš o tome da si čitalac neprekinuti sve dok se nisi zapitao o okorelom identitetu Ja preskakajućem.

Ako ćeš već da čitaš u potpunosti, nemoj iz mog romana da štrpkaš odavde i odande da bi ga okusio; da li je gotov, da li mu nedostaje šećera ili treba još malo da se peče: bolje bi ti bilo da mi budeš domaćin u svojoj kući, koji tek „radi probanja”, kako pitomo kaže kuvarica, vezuješ salvetu i uzimaš nož i viljušku⁽⁶⁾. U čitaoca u cugu unapredio sam te delom sačinjenim predgovorima i drugim, jednako rasutim naslovima, tako da najzad i sam budeš ukoričen u neočekivanom kontinuitetu svog čitanja.

Od sada, međutim, neću moći da te tako usrećim. Već sam ti unapred najavio sva buduća odlaganja što nekako iskombinovah; jedino mi ostaje predgovor nakon romana. Kad biste samo znali koliko me opterećuje umetnički izazov kojeg sam se produhvatio: ta ja još nisam ovlađao ni suštinskim razumevanjem teorije romana, niti estetikom ili pak planom svog rođenog romana!⁽⁷⁾

No, dobro. Što se tiče polaznog naslova ovog jednog od predgovora, a šta reći. Šta da se kaže još u pranaslovu a u vezi sa čitaocem kome je nelagodno jer još ne zna sve o romanu:

Istini za volju, „Putnik izgovori tada neke reči koje se sa ovog romana nisu čule, te, uz pozdrave, produži dalje (*udaljio se*, kao

⁽⁶⁾ To su slatke izreke koje sam sâm smislio tek da zagonjam život čitaoca na preskok koji bi inače pričao okolo da je moj roman uspeo da pročita, ali dopola; koji može tako da ne pročita drugu polovicu, ono čemu niko neće moći da odoli u vezi sa mojim i te kako prilježnjim, već prevazidjenim i u svakom slučaju zamornim romanom. Tako da sam već ovlađao tim svojim čitaocem na preskok, pa će on biti jedini u svom rodu koji će ikad i preskočeno čitati.

⁽⁷⁾ Nije da oskudevamo u težim delima od mog, što će reći: takvim delima oskudevamo i inače. Međutim, od jutros čujem poj Marukinog češljanja, pa mi se sada, posle podne, sve nekako čini da Maruka upravo privodi kraju obe stvari: ono što je teško ne mora uvek da ostane nedovršeno.

što je inače običaj među putnicima). Moj roman je uredno otpozdravio, ali mu ni dalje nije bilo pravo što nekom od njegovih likova neće biti dato da ga čita u potpunosti. Roman mi je inače veoma znatiželjan u vezi sa onim što on, kao svoj čitalac, tek treba da ispriča, da ne kažemo još i u vezi sa naracijom, kao što je inače prirođeno Umetnosti (radi Umetnosti; radi Nje same), a koja se voli, kojoj se piše, pri čemu se još uvek ne zna šta će da se desi pa će malo kasnije morati da se napiše i lepo objasni što je i kako bilo a u vezi i sa onim što se desilo ili tek treba da se desi, kao i sa samim načinom kazivanja, izražavanja, ili već. U očaj padam kada kao autor svog romana moram da se nadovezujem na neki svoj prethodni opis. Roman mi je zaljubljen (a Večita nije) u samog sebe (ni Večita nije u sebe zaljubljena: u tog nekog nesebičnog *sebe*, prelepog inače, a koji mene ispunjava bolom a i vanrednim poštovanjem, iz dana u dan hoće da prečuje moje preklinjanje da barem sebe samu voli: zar da se ni mi ne volimo; zar da ne volimo uopšte? Ili to neka uzvišena greška remeti predstavu koju roman ima o meni? Ili o stupnju do kojeg, nakon svega, preko mene stiže? Nemam ja nedoumica, Večita moja, to je bar jasno: mi delimo strast. Ti bi da ja ne postojim; ne pristaješ ni pod razno na tekuću deonicu sopstvenog života. Pa ipak, i ti ljubiš Umetnost, iako sebe ne voliš) a to je svejedno roman kojem se dešavaju zapleti i svakojake još pustolovine, kao i umetničke nedoumice, a i podavanje umetnosti ali i prenebregavanje nje, i to dok drugi iznose svakakva čudesa, dok roman i dalje trpi još onoliko udesa i drugih zapleta, makar se ništa ne desilo, kao što se upravo dešava po tramvajima u čijoj unutrašnjosti su postavljeni plakati upozorenja o pešaku koji može da bude pregažen, dok svojim spoljašnjim žiponima seje sudare i strahove. Roman je i dalje radoznao u odnosu na sebe. Liči na onu decu koja sa karnevalske poklade viču: „Evo, stižu maske!”, pa za maskama i sama trče. Prerušavanje kod njih je ravno maskiranju: oni su maska. A ja, autor, prevashodno sam javan čak i sada u javno-

sti. Mnogo istražujem i tek treba da dođem do znanja, saznanja i življenja jer tu je još jedan život koji bih voleo da iskusim mada mislim da već znam: a to je da svrha Umetnosti jeste svrhovitost života, ono što je pojedinačno u njemu: Tragedija-Idila, što će reći Ljubav, a ona je sazdana od Lepote putem Smrti koja u ljubavi predstavlja kako tragediju tako i idilu, jer, usput, izvesnosti ličnog razaranja ljubavnika (tu izvesnost imaju i oni koji ne vole ali koji imajući smrt nemaju Lepotu življenja, to je pitanje individualnosti) ushićuju i vode ljubav sa svojom tragedijom. Smrt je samo od ljubavi; to je samo smrt drugog, njegovo skrivanje, za nju samu nema skrivanja. Ali treba još mnogo da saznam o upražnjavanju ljubavi, o tome kako se emocionalno može utoliti njena svakodnevna žeđ, njena tanana i neodložna razmena. I o njenom prikazivanju u Umetnosti.

Prema tome, kako pišem, tako ispitujem i iščekujem događaje, isto kao i čitalac. A kada mislim na čitaoca na preskok, uviđam da treba da zamislim šta mu sleduje da bi osetio Putnika nakon onoga što se upravo dogodilo, da bih zaključio šta je verovatno rekao a da se nije čulo. Ono što je rekao biće to što vam ja kažem. Nije lišeno verovatnoće da je on izgovorio „Putnik sam u Romanu, kroz priču u toku: ne smem, dakle, da zastanem, a u ovoj sceni sam se previše zadržao. Neka čitalac vidi kako sustižem voz ili odlazim brodom u svakom trenutku; treba da me vidi kako odlazim onoliko puta koliko me još nije upoznao, a već strepi da će i iz romana otići tokom nekog od tih svojih odlazaka”.

U stvari Putnik je upravo odlučivao da ostane kada se ipak udaljio pošto je ugledao čitaoca. U tom magnovenju, u času koji samo što nije kucnuo da bi doista bio zaokružen, došlo mu je da ostane, desio mu se nikada naprasni čitalac. Mislim da će ovaj biti zadovoljan rečenicom koju mu pružam, kao da ju je upravo on dokučio, stavljajući je u usta Putnika: to je sve što je pomislio, o čemu je nešto rekao a ništa se čulo nije.

MASEDONIO FERNANDES
MUZEJ ROMANA O VEĆITOJ
(PRVI DOBAR ROMAN)

Izdavač • **ARTO**
Podgorica, Bokeška 8
arto.izdavac@gmail.com

Biblioteka • **AVANGARDA**
Knjiga prva

Za izdavača • **SAVA RAKOČEVIĆ**

Lektura • **NELA RADOIČIĆ**

Dizajn i prelom • **ADELA ZEJNLOVIĆ**

Štampa • **STUDIO BRANKO** • PODGORICA

Tiraž • **300**

Mjesto i godina izdanja • **PODGORICA • 2016.**

PRVO IZDANJE

© Ediciones Corregidor, 2014.
© ARTO, 2015.

Objavlјivanje ove knjige sufinansiralo je
Ministarstvo kulture Crne Gore

•

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-9707-3-4
COBISS.CG-ID 31723024